MT - 172

2014 .... 1200 **Seat No.** | | | | | | | |

MT - 172 - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - PRELIM II - PAPER - VI

Time : 3 Hours **(Pages 7)** **Max. Marks : 80**

Q.I. (A) Translate *any three* of the following passages into English : 15

(i) एतत् तु दुःखकरं वत्से, यदेतेभ्यः पक्षिविशेषेभ्यः नैके नामशेषाः सञ्जाताः । अन्या अपि काश्चन प्रजातयः अधुना विशेषं रक्षणीयाः । स्मरामि अस्माकमावाससंकुले कियन्तोऽपि खगविशेषा आगच्छन्ति स्म । आम्रवृक्षे वर्तमानाः पिकाः, तस्य मूले, तृणे वा विचरन् रक्तपक्षः भारद्वाजः । तस्य गभीरस्वरः अद्यापि मम कर्णयोर्गुञ्जति । अत्र तत्र क्रीडन्तः पीतकृष्णपट्टधारकाः हूपूपक्षिणः समूहेन दिनान्तं यावत् तत्रैव अवर्तन्त ।

(ii) अदितिः - अस्माकं शालया राज्यनाट्यस्पर्धायाः कृते संस्कृतनाट्यस्य प्रयोगः करणीयः इति सुनिश्चितम् । झाशीराज्ञी मया अभिनेतव्या लक्ष्मीबाई । वीररसप्रधानमेतन्नाटकमिति दिग्दर्शकेन कथितम् । भरतमुनिविरचितं नाट्यशास्त्रं नाट्यरसान् च भवती जानाति । अतः तद्विषये प्रष्टुमहमागता ।

आचार्या - श्रुणु । प्रायः ख्रिस्तपूर्वं तृतीयशतके भरतमुनिना नाट्यशास्त्रं विरचितम् ।

(iii) सङ्गणकानां लघुगुरुजालकानां मिथः सम्बन्धेन विश्वव्यापि यज्जालं भवति, तदेव सङ्गणकजालान्तरिक्षं खलु । अन्तर्जालमिति ज्ञानप्राप्तेरतिद्रुतगतिमार्ग एव । अन्तर्जालं नाम विश्वव्यापिजालं संज्ञापनतन्त्रज्ञानस्य महाजालं वा । जनानां जनहितार्थाय जनैर्निर्मितमिदं गणतन्त्रमेव । अहो बत, नापेक्षतेऽस्यापरिमितज्ञानार्जनस्य कृते नाणकमेकमपि ।

(iv) स उवाच अहं रात्रौ तद् उपधानरूपेण गृह्णामीति । तदाकर्ण्य कुतुहलेन भगवान् अवोचत्, ''वत्स ! कुत्रास्ति ते पुरातनमुपधानम् ।'' तदपि जीर्णं जातमतः मया तद् पादस्वच्छीकरणाय द्वारे पादपोशी इति स्थापितं तथा च पुरातनपादपोशिनः सूत्राणि दीपस्य कृते वर्तिरूपेण उपयुज्यन्ते मयेति प्रत्युवाच सः । तच्छ्रुत्वा प्रसन्नचित्तेन भगवता तस्मै नूतनचीवराणि दत्तानि।

(v) तान् मार्गाद् दूरीकर्तुं स्वामिना पद्प्रहारस्याभिनयः कृतः तदा ते तं दंष्टुमधावन् । कठिनोऽयंन प्रसङ्गः इति मत्वा भीतः सः त्वरया पलायितुमारभत । वानरा अपि तम् अन्वधावन् । संभ्रान्तं स्वामिनं पलायमानं दृष्ट्वा मार्गे आसीनः कोऽपि याचकः उच्चैरभाषत, ''अरे संन्यासिन्, अलं पलायनेन । निर्भयतया तान् वानरान् अभिमुखो भव । तेन ते वानराः भीताः न त्वां पीडयिष्यन्ति ।''

Q.I. (B) Translate *any two* groups of verses into English : 8

Group I

(i) रक्ष पात्रगतं स्नेहं प्रदीपश्रीविवर्धनम् ।
प्रयास्यन्ति विना तेन भस्मत्वं हि भवद्गुणाः ।।

(ii) ततोऽब्रवीत् तपोदत्तः सेतुः किं मूर्ख बध्यते ।
गङ्गायामोघहार्याभिः सिकताभिः कदाचन ।।

Group II

(i) त्यागसुरक्तः कृषिभिर्हरितः
वैज्ञानिकयशसा च श्वेतः ।
त्रयोऽपि वर्णाः प्रदत्ताश्च यैर्ध्वजाय चास्माकम्
जयतु जवानो, जयतु किसानो, जयतु च विज्ञानम् ।
नमामि राष्ट्रध्वजं त्रिवर्णात्मकं नैकवारम्
स्मारयते मां कीर्तिकथा यो महतामनवरतम् ।।

Group III

(i) मुहूर्तं ज्वलितं श्रेयो न च धूमायितं चिरम् ।
मा ह स्म कस्यचिद् गेहे जनि राज्ञः खरो मृदुः ।।

(ii) यस्याहर्निशमानतिर्गुणगणातीते परे ब्रह्मणि ।
श्रीमानेदलभूपतिर्विजयते भूपालचूडामणिः ।।

Group IV

(i) अङ्गेन गात्रं नयनेन वक्त्रं न्यायेन राज्यं लवणेन भोज्यम् ।
धर्मेण हीनं खलु जीवितञ्च न राजते चन्द्रमसा विना निशा ।।

(ii) धृतिः क्षमा दया शौचं कारुण्यं वागनिष्ठुरा ।
मित्राणां चानभिद्रोहः सप्तैताः समिधः श्रियः ।।

Q.II. (A) Answer *any two* questions in English from group I and II each : 8

Group I

(i) Give some information about wind-energy ?

(ii) Which are sculptor करमरकर's well known sculptures ? Write their names.

(iii) Why did anyone not invite लेरसिया ?

Group II

(i) How is the friendship of virtuous people ?

(ii) Write synonyms of king from the lesson 'बुल्हाणपुरशिलालेखः'.

(iii) How did इन्द्र tell that his way of getting knowledge was wrong ?

Q.II. (B) Complete *any two* verses of the following : 4

(i) यो .... निवर्तते ॥

(ii) गृह्णन्तु .... सिन्धुः ॥

(iii) तन्मूलं .... नाम ॥

(iv) कदर्थित० .... कदाचिदेव ॥

Q.II. (C) Complete *any one* verse based on a metre : 2

(i) गीति (ii) उपेन्द्रवज्रा

Q.III. (A) Write 5 sentences in Sanskrit on *any one* topic given below : 5

(i) वृक्षाः (ii) कालिदासः (iii) व्यायामस्य महत्त्वम्

OR

Complete the story :

(i) अद्यत्वे हॉकीक्रीडा जनानां लोकप्रिया क्रीडा वर्तते । शतमीटरपरिमिते विशाले क्रीडाङ्गणे एकस्मिन् पक्षे एकादशक्रीडकानाम् अपरस्मिन् पक्षे च ______________ इतस्ततः धावतां दृश्यम् अतीव मनोहारि । यदा निपुणक्रीडकेन नीयमानः कन्दुकः परपक्षगोले प्रविशति तदा दर्शकाः करतलध्वनिं कुर्वन्तः ______________ उत्साहं वर्धयन्ति । यः दलः अधिकान् गोलकान् करोति स विजयी भवति । ______________ हॉकीप्रतियोगितानां समाचारान् अनेके जनाः श्रुण्वन्ति अथ च दूरदर्शनयन्त्रेभ्योऽपि लक्षशः ______________ क्रीडकानां खेलचातुर्यं ______________ प्रसीदन्ति । हॉकीक्रीडा भारतीयानां राष्ट्रिया क्रीडा । भारतेन ऑलिम्पिकप्रतियोगितासु स्वर्णपदकं लब्धम् ।

(दर्शकाः, विजयिपक्षस्य, एकादशक्रीडकानाम्, दृष्ट्वा, आकाशवाणियन्त्रात्)

Q.IV. (A) Rewrite the following sentences according to the order : 5

(i) ताभ्यां ज्ञातं यद् ग्रामे एकोऽभद्ररूपः कश्चिज्जनो जीर्णवस्त्राधानः क्षुत्पीडितः स्थितः ।

(ii) तथापि वयमिच्छामो यद् भवानस्माकं जीर्णकुटीमागच्छतु प्रज्वलिताग्नेरुष्णतां चानुभवतु ।

(iii) तस्मिन् जनस्थाने द्वौ भ्रातरौ न्यवसताम् यावतीव अधनौ परं मनसोदारौ करुणापरौ च ।

(iv) न कश्चन तेन सह वार्तामपि करोतीति ।

(v) तयोरेकस्तस्य समीपं गत्वाऽवदत्, ''भद्र, वयं तु अधनाः ।''

OR

(B) Answer *any five* question in Sanskrit :

(i) विविधकार्यव्यग्राः जनाः किं कुर्वन्ति ?

(ii) कानि पारम्परिकाणि ऊर्जास्रोतांसि ?

(iii) बाल्ये विनायकः किं करोति स्म ?

(iv) लेरसियामहोदयेन स्वशरीरे किं कृतम् ?

(v) केन सह सङ्गतिः न कुर्यात् ?

(vi) शक्रः किमर्थं विस्मितः ?

(vii) कः कवयित्रीम् अनवरतं कीर्तिकथाः स्मारयते ?

(viii) के सुकृतपादपाः ?

Q.V. (A) Translate *any one* unseen passage / dialogue into English : 5

(i) 'अग्नेः पक्षा' नाम्नि आत्मचरित्रे भूतपूर्वः राष्ट्रपतिः भारतरत्न डॉ. कलममहोदयः लिखति, ''स एव फलदायी नायकः य सामर्थ्यवतां जनानां सङ्ग्रहणं कर्तुं शक्नोति । स निरन्तरं सङ्घटने नूतनं रक्तं युञ्जीत । समस्यानां समाधानकरणे तथा नूतनकल्पनानां क्रियान्वयने स प्रवीणः स्यात् । स्वस्य गणे उत्साहं पूरयितुं स समर्थः स्यात् । यत्र यावद् आवश्यकं तत्र तावच्छ्रेयः स इतरेभ्यः दद्यात् । सार्वजनिकतया तेषां प्रशंसा स कुर्यात् किन्तु दोषविमर्शनम् एकान्ते एव कुर्यात् ।

(ii) (अनन्यमानसं विचिन्तयन्तं निजसुपुत्रमवधार्य महिषी चन्द्रमतिः पृच्छति ।)

चन्द्रमतिः - वत्स चिरं जीव । केन कारणेन म्लानमुखः सचिन्तः दृश्यसे ?

यशोधरः - (स्वागतम्) कथमिदानीं हृदशल्यं निवेदयामि । निवेदयेयम् । भवतु (प्रकाशम्) अम्ब प्राप्तायामुषसि स्वप्नमेकमपश्यम् ।

चन्द्रमतिः - तेन हि सत्वरं कथय ।

यशोधरः - श्रुणोतु कश्चन निशाचरः मम वक्षोदेशे निषण्णः । स आह राज्यभारं पुत्रे निधाय यतिर्भूत्वा तपोवनमाश्रय इति ।

(iii) नैकदा व्यवहारे अहं वञ्चितोऽस्मि इति मनुजः स्वयं जानाति । तदा अहं मूर्खोऽस्मीति स वदति । किन्तु यदि अन्यः कोऽपि तं मूर्खमिति सम्बोधयति तदा सः क्रुद्धः भवति । मनुजः जानीयात् यदि क्रुध्यामि तर्हि अहमेव मम शत्रुः । यदि अहं स्निह्यामि तर्हि अहमेव मम मित्रम् । कल्पनयैव वयमन्यान् जनान् अमित्रम् अथवा मित्रं मन्यामहे । यो मम अहंकार

पुष्यति स मम सखा । यो मम अहंकारं दुनोति स मम वैरी । संक्षेपतः मम मनः एव मम शत्रुः अथवा मम मित्रम् ।

Q.V. (B) Translate *any one* group of verses into English : **4**

Group I

(i) दक्षः श्रियमधिगच्छति पथ्याशी कल्यतां सुखमरोगी ।
अभ्यासी विद्यान्तं धर्मार्थयशांसि च विनीतः ।।

(ii) शत्रुभावस्थितान् यस्तु करोति वशवर्तिनः ।
प्रज्ञाप्रयोगसामर्थ्यात् स शूरो स च पण्डितः ।।

Group II

(i) न हि प्रमादात्परमस्ति किञ्चिद्वधो नराणामिह जीवलोके ।
प्रमत्तमर्था हि नरं समन्तात् त्यजन्त्यनर्थाश्च समाविशन्ति ।।

(ii) मूलं भुजङ्गैः शिखरं प्लवङ्गैः शाखा विहङ्गैः कुसुमानि भृङ्गैः ।
नास्त्येव तेच्चन्दनपादपस्य यन्नाश्रितं सत्वभरैः समन्तात् ।।

Group III

(i) एह्यागच्छ समाश्रयासनमिदं कस्माद् चिराद्दृश्यसे
का वार्ता ह्यतिदुर्बलोऽसि कुशलं प्रीतोऽस्मि ते दर्शनात् ।
एवं ये समुपागतान्प्रणयिनः प्रह्लादयन्त्यादरात्
तेषां युक्तमशङ्कितेन मनसा हर्म्याणि गन्तुं सदा ।।

Q.VI. Answer in English : (*Any two*) **4**

(i) According to मार्कंडेय, how should be the paintings of different types of people ?

(ii) How are नवरसs important even in painting ?

(iii) What responsibility did डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर accept ?

(iv) How did डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर display his proficiency in संस्कृत ?

Q.VII. Make *any five* sentences in Sanskrit by using indeclinables / governing cases : **5**

(i) याच् (1 AP) (ii) सार्धम् (iii) बहिः

(iv) पृष्ठतः (v) स्पृह् (10 UP) (vi) कथ् (10 UP)
(vii) रक्ष् (1 PP) (viii) प्र + विश् (1 PP)

OR

Translate *any five* sentences in Sanskrit :

(i) If I will go to Kashi, I will bring many books of Sanskrit.
(ii) Himalaya is the highest mountain among all mountains.
(iii) Tell your brother's name.
(iv) Sea water is salty.
(v) Tigers do not eat grass and the tree leaves.
(vi) The birds fly in the sky.
(vii) A cloth-bag is always with me.
(viii) Ripe mango is yellow.

Q.VIII. Solve the following questions : **15**

(A) Recognize *any three* of the following forms :

(i) जाने (ii) स्वीकृत्य (iii) अध्युषितम्
(iv) अयापयत् (v) प्रथास्यन्ति

(B) Dissolve and name the compounds : (*Any three*)

(i) अनिच्छया (ii) अकिञ्चनच्छत्राणाम् (iii) नृत्यगीतवादनैः
(iv) सकौतुकम् (v) कुधियाम्

(C) Dissolve sandhi as following : (*Any three*)

(i) एतन्निशम्य (ii) एतन्निसर्गाल्लभ्यते (iii) तथेत्युक्त्वा
(iv) वह्नेर्नाधः (v) ह्यधीयीत

(D) Complete *any three* of the following sentences by choosing the suitable alternative given in the brackets :

(i) .... निकषा एवाध्युषितं रम्यस्थलम् । (समुद्रस्य, समुद्रम्, समुद्रात्)
(ii) तस्य शरीरम् उच्छूनं .... च समजायत । (रूपहीनः, रूपहीनम्, रूपहीनस्य)
(iii) मनो न मे .... आयाति । (तृप्तिः, तृप्तिम्, तृप्त्या)
(iv) 'जयतु जवानो' .... ह्यहं नमामि योद्धारम् । (वदन्ति, वदन्ती, वदति)
(v) श्रीएदलशाहराज्ञा मसीतिः .... निर्मिता स्वधर्मपालनाय । (अयं, इदं, इयं)

(E) Do as directed : (*Any three*)

(i) एतत्सर्वं संस्मृत्यैवाभिनयमहं .... । (Use future tense form of 'कृ' 8 AP)

(ii) ते स्वयं भगवन्तं प्रति गच्छन्ति स्म । (Remove स्म)

(iii) स्वामिना पादप्रहारस्य अभिनयः कृतः । (Change the voice)

(iv) धर्मं बुधाः चिन्वते । (Make the sentence singular)

(v) ट्रॉम्बेतारापुरस्थौ .... अणुविद्युत्प्रकल्पौ प्रसिद्धौ ।
(Use Sanskrit numeral of two)

Best Of Luck

MT - 172

2014 1200

MT - 172 - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - PRELIM II - PAPER - VI

Time : 3 Hours **Preliminary Model Answer Paper** **Max. Marks : 80**

A.I.	**(A) Translate *any three* of the following passages into English :**	
(i)	Child, it is indeed sad, that many of these species of birds have become extinct. Some other species also need to be specifically conserved now. I remember, many species of birds would come to our building. Cuckoos sitting on mango trees, the red-winged skylark/pheasant (भारद्वाज) that wandered at its base or in the grasses. Even now, its deep sound resonates in my ears. The Hoopoo birds (Indian wood-peckers) with black and yellow stripes playing all-over in flocks, would stay there itself till the end of day.	**5**
(ii)	Aditi : It has been decided by our school that we should perform a Sanskrit play for the State-level Drama competition. I am to enact the role of लक्ष्मीबाई, the Queen of झाँसी. It has been told by the director that this drama has heroism as the primary रस (sentiment). You know the 'नाट्यशास्त्रम्' composed by sage भरत and the रसे (sentiments) in drama. Hence, I have come here to ask about that. Teacher : Listen. Probably the नाट्यशास्त्र was composed by sage भरत in the 3rd century BC.	**5**
(iii)	The world-wide network that exists due to the mutual connection of small and big networks of computers, is indeed the Cyber-space. Internet is indeed the Super Highway of acquiring knowledge. Internet means the world-wide-web or a huge network of information technology. It is indeed a republic of people created by the people for the people. What's more, not even a penny is expected for acquiring this unlimited knowledge !	**5**

(iv)	He said, "I take it as a pillow at night." Hearing that, the Lord said with curiosity, "Child, where is your old pillow?" He replied, "Even that got worn out, hence I placed it at the entrance as a door-mat for wiping the feet and the threads of the old door-mat were used by me as wicks for the lamp." Hearing that, the delighted Lord gave him new robes.	**5**
(v)	In order to ward them off on the road when he pretended to bang his foot hard on the ground, then they ran to bite him. Thinking that, 'This is a difficult situation', he started running quickly. Even the monkeys chased him. Seeing the confused Swami running, a beggar who was sitting on the way, said loudly, "O Swami, enough of running (Do not run). Face the monkeys fearlessly. Due to that, the monkeys would be frightened and would not trouble you."	**5**
A.I.	**(B) Translate *any two* groups of verses into English :**	
	Group I	
(i)	O lamp, protect the oil that enhances (your) illumination, because, indeed without that all your wicks will be reduced to ashes. [O valourous person, carefully place your affection which enhances your prosperity on the deserving, as without it your virtues will become ash (wasted / futile).]	**2**
(ii)	Then तपोदत्त said, "O fool, is a bridge ever built across the गङ्गा with sand that gets easily carried by the currents ?"	**2**
	Group II	
(i)	(The flag is) red (saffron) due to sacrifice, green due to agriculture and white due to the success of scientists, may the soldier triumph, may the farmer triumph and may science triumph by whom even the tricoloured three colours were given to our national flag. I salute the tricoloured national flag several times which continuously reminds me of the success-stories of the great people.	**4**

	Group III	
(i)	It is better to shine (effectively) for a short while than to fume (burn) for a long. A child who is too hard (cruel) and too soft by nature should not be (born) in a king's house.	**2**
(ii)	King Adil Shah, who always (day and night) bows down before the Ultimate Lord Allah who is beyond all attributes, is the supreme among all kings and is always victorious !	**2**
	Group IV	
(i)	A body without limbs, face without eyes, kingdom without justice, food without salt and life without धर्म, does not look beautiful, just like a night without the moon (is not significant).	**2**
(ii)	Determination, forgiveness, kindness, honesty, compassion, soft speech and loyalty (lack of disloyalty) towards friends, these are the seven requisites for prosperity.	**2**
A.II.	**(A) Answer *any two* questions in English from group I and II each :**	
	Group I	
(i)	Wind is one of the five natural elements. Windmills are established on the mountains in order to produce energy. Due to wind flow, turbines rotate rapidly by which electricity is generated. There are also large wind farms with many wind turbines connected to electric power transmission network. Wind energy is pollution free, safe and also provides livelihood.	**2**
(ii)	Respected करमरकर created statue of रामकृष्ण परमहंस. He also created a special statue 'शङ्खध्वनि' for an exhibition in Kolkata. His gigantic creation of King शिवाजी's statue for military school in Pune attracts the attention of visitors. The marble idol of Saint ज्ञानेश्वर made for the princely state of फलटण is very special. Along with that a pair of two Alsatian dogs, loyal servant मोरू, thirteen year old daughter of a fisherman are his famous creations. He has also made sculptures	**2**

	of eminent personalities like लोकमान्य टिळक, विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, गोपाल गणेश आगरकर, कावसजी जहांगीर, शेर्पा तेनसिंग, विठ्ठलभाई पटेल. His sculpture of सर जस्टिस दिनशॉ मुल्ला is installed in front of High Court of Mumbai. His another sculpture of रवीन्द्रनाथ टागोर is installed in Ravindra Natya Mandir in Mumbai.	
(iii)	लेरसिया changed his look before entering the village. He hit himself by strokes of whip very badly. Due to that, marks of strokes appeared on his body. He also applied the pulp of a certain medicine due to which his body started swelling. Being defaced he looked like a poor and sick person. He was looking more pitiable as he applied the clay on his body. Due to this extremely filthy and bad appearance of लेरसिया, no one invited him to their home for meals.	2
	Group II	
(i)	The poet says that the friendship of virtuous people is short in the beginning but great later on. This means, the friendship of virtuous ones may not bear immediate results but will surely be beneficial in the long run. Hence, one should always accompany virtuous people.	2
(ii)	In the stone inscription at Burhanpur, there are many Sanskrit words that mean 'a king'. The words are as follows : राजा (king), नरेशः (ruler among the men), क्षितीशः (ruler of the earth), शाहः (the noble king), भूपः (protector of the land), इन्द्रः (the ruler), क्षितिपाल (protector of the earth), भूपतिः (master of the earth) and भूपालः (protector of the world).	2
(iii)	To prohibit तपोदत्त from the impulsive decision of performing penance to acquire knowledge, इन्द्र disguised as a brahmin, went to the banks of river गङ्गा and started casting sand from the river banks into the water. When asked the reason, he said that he was building a bridge over the river. तपोदत्त ridiculed him by stating that one could not build a bridge with sand that gets easily carried by the river current. इन्द्र, in turn, explained to him that, likewise, it was impossible to gain knowledge with penance. Learning and studies alone were the	2

	correct means for gaining knowledge and that तपोदत्त should abandon penance and resort to studies.	
A.II.	**(B)** Com plete ***any two*** **verses of the following :**	
(i)	यो **यमर्थं प्रार्थयते यदर्थं घटतेऽपि च ।** **अवश्यं तदवाप्नोति न चेच्छ्रान्तो** निवर्तते ।।	**2**
(ii)	गृह्णन्तु **सर्वे यदि वा यथेष्टं नास्ति क्षतिः क्वापि कवीश्वराणाम् ।** **रत्नेषु लुप्तेषु बहुष्वमर्त्यैरद्यापि रत्नाकर एव** सिन्धुः ।।	**2**
(iii)	तन्मूलं **गुरुतायास्तत्सौख्यं तद्यशस्तदौर्जित्यम् ।** **तत्सौभाग्यं पुंसां यदेतदप्रार्थनं** नाम ।।	**2**
(iv)	कदर्थित**स्यापि हि धैर्यवृत्ते -** **र्न शक्यते धैर्यगुणः प्रमार्ष्टुम् ।** **अधोमुखस्यापि कृतस्य वह्ने -** **र्नाधः शिखा यान्ति** कदाचिदेव ।।	**2**
A.II.	**(C) Complete *any one* verse based on a metre :**	
(i)	गीति - **वंशभवो गुणवानपि सङ्गविशेषेण पूज्यते पुरुषः ।** **न हि तुम्बीफलविकलो वीणादण्डः प्रयाति महिमानम् ।।**	**2**
(ii)	उपेन्द्रवज्रा - **अहो महत्त्वं महतामपूर्वं विपत्तिकालेऽपि परोपकारः ।** **यथाऽऽस्यमध्ये पतितोऽपि राहोः कलानिधिः पुण्यचयं ददाति ।।**	**2**
A.III.	**(A) Write 5 sentences in Sanskrit on *any one* topic given below:**	
(i)	**वृक्षाः ।** वृक्षाः अस्माकं सुहृदः । ते स्वयम् आतपे तिष्ठान्ति अन्येभ्यः छायां यच्छन्ति च । तेषां पुष्पाणि, फलानि अपि परार्थाय एव । वृक्षाः प्राणवायुम् उत्सृजन्ति । तेन पर्यावरणस्य रक्षणं भवति । वृक्षाणाम् अभावेन पर्जन्यः न भवति । अतः वृक्षसंवर्धनार्थम् अस्माभिः प्रयतितव्यम्। वृक्षाणां काष्ठानि गृहनिर्माणकार्ये उपयुक्तानि । परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः इति साधूक्तम्। वृक्षाः 'परोपकारार्थमिदं शरीरम्' इति वचनं सार्थं कुर्वन्ति ।	**5**
(ii)	**कालिदासः ।** कालिदासः 'कविकुलगुरुः' इति विख्यातः । भोजराजस्य राजसभायां कालिदासः	**5**

	राजकविरासीत् । तस्य विषये नैकाः दन्तकथाः प्रचलिताः । सः कालिमातुः प्रसादेन काव्यरचनाशक्तिं प्राप्तवान् इति जनाः मन्यन्ते । सः रघुवंशम्, कुमारसम्भवम् इति द्वे महाकाव्ये, मेघदूतम्, ऋतुसंहारम् इति द्वे खण्डकाव्ये तथैव अभिज्ञानशाकुन्तलम्, विक्रमोर्वशीयम् मालविकाग्निमित्रम् च एतानि त्रीणि नाटकानि अरचयत् । उपमा-अलङ्कारस्य अतिसमीचीनोपयोगेन सः 'दीपशिखाकालिदासः' इति उपाधिं लब्धवान् । तेनैव 'उपमा कालिदासस्य' इति उक्तिः तस्य विषये प्रचलिता अभवत् ।	
(iii)	**व्यायामस्य महत्त्वम् ।** शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् । शरीरसम्पदे व्यायामः आवश्यकः । व्यायामेन शरीरं लघु भवति । उत्थानयोग्यं चपलं च भवति । जठराग्निः प्रदीप्तः भवति । दीर्घकालपर्यन्तं शरीरं कार्यक्षमं वर्तते । मनुजः बलसम्पन्नः प्रसन्नचित्तः च भवति । व्यायामेन शरीरं व्याधिग्रस्तं न भवति तथा वार्धक्यं दूरं तिष्ठति ।	**5**
	OR	
	Complete the story. अद्यत्वे हॉकीक्रीडा जनानां लोकप्रिया क्रीडा वर्तते । शतमीटरपरिमिते विशाले क्रीडाङ्गणे एकस्मिन् पक्षे एकादशक्रीडकानाम् अपरस्मिन् पक्षे च **एकादशक्रीडकानाम्** इतस्ततः धावतां दृश्यम् अतीव मनोहारि । यदा निपुणक्रीडकेन नीयमानः कन्दुकः परपक्षगोले प्रविशति तदा दर्शकाः करतलध्वनिं कुर्वन्तः **विजयिपक्षस्य** उत्साहं वर्धयन्ति । यः दलः अधिकान् गोलकान् करोति स विजयी भवति । **आकाशवाणियन्त्रात्** हॉकीप्रतियोगितानां समाचारान् अनेके जनाः श्रुण्वन्ति अथ च दूरदर्शनयन्त्रेभ्योऽपि लक्षशः **दर्शकाः** क्रीडकानां खेलचातुर्यं **दृष्ट्वा** प्रसीदन्ति । हॉकीक्रीडा भारतीयानां राष्ट्रिया क्रीडा । भारतेन ऑलिम्पिकप्रतियोगितासु स्वर्णपदकं लब्धम् ।	**5**
A.IV.	**(A) Rewrite the following sentences according to the order :**	**5**
(i)	तस्मिन् जनस्थाने द्वौ भ्रातरौ न्यवसताम् यावतीव अधनौ परं मनसोदारौ करुणापरौ च ।	
(ii)	ताभ्यां ज्ञातं यद् ग्रामे एकोऽभद्ररूपः कश्चिज्जनो जीर्णवस्त्राधानः क्षुत्पीडितः स्थितः ।	
(iii)	न कश्चन तेन सह वार्तामपि करोतीति ।	
(iv)	तयोरेकस्तस्य समीपं गत्वाऽवदत्, ''भद्र, वयं तु अधनाः ।''	
(v)	तथापि वयमिच्छामो यद् भवानस्माकं जीर्णकुटीमागच्छतु प्रज्वलिताग्नेरुष्णतां चानुभवतु ।	
	OR	
	Answer *any five* question in Sanskrit :	
(i)	विविधकार्यव्यग्राः जनाः **सूर्यप्रकाशः, सुखदवायुः, शीतलजलं, व्यायामः, सात्त्विकभोजनं, विश्रामः च एतेषु षट्सु वैद्येषु अवधानं न ददति ।**	**1**
(ii)	**कृष्णाङ्गाराः, खनितैलं, नैसर्गिकवायुः च एतानि** पारम्परिकाणि ऊर्जास्रोतांसि ।	**1**
(iii)	बाल्ये विनायकः **पित्रा सह मृत्प्रतिमाः निर्मातुं** प्रारभत ।	**1**

(iv)	लेरसियामहोदयेन स्वशरीरे **कस्यश्चिदोषधेः अङ्गरसस्य विलेपनं** कृतम् ।	1
(v)	**यस्य वीर्यं, कुलं, विचेष्टितं च न ज्ञायते,** तेन सह सङ्गतिः न कुर्यात् ।	1
(vi)	शक्रः **आश्रितोग्रतपसः तपोदत्तस्य तपः वीक्ष्य** विस्मितः ।	1
(vii)	**त्रिवर्णात्मकः राष्ट्रध्वजः** कवयित्रीम् अनवरतं कीर्तिकथाः स्मारयते ।	1
(viii)	**परदुःखेषु ये दुःखिताः, दुर्लभेषु ये निर्लोभाः, विपक्षेषु च ये क्षमाशीलाः सन्ति,** ते सुकृतपादपाः।	1
A.V.	**(A) Translate *any one* unseen passage / dialogue into English :**	
(i)	Former President, Bharatratna Dr. Kalam, in his autobiography named 'Wings of Fire', writes, "He alone is a successful leader who can bring able men together. He should continuously infuse new blood into the organization. He should be an expert in solving problems and implementing innovative ideas. He should be able to inject enthusiasm into the team. Wherever necessary, he should give due credit to others. He should publicaly praise them, but should analyze their faults only in private."	5
(ii)	(After thinking queen चन्द्रमती asks her own son who was contemplating with an undisturbed mind.) चन्द्रमति - O son, live long. Why do you appear sad and worried? यशोधर - (To himself) How do I express the concern of my heart? I shall say. Alright. (Aloud) O mother, in the early morning I saw a dream. चन्द्रमति - In that case, tell me quickly. यशोधर - Listen. A certain demon was seated on my chest. He says, 'Entrust the responsibility of the kingdom upon your son, become an ascetic and go to the forest for penance.'	5
(iii)	Often many times, in practice, a person himself knows (realizes) that he has been deceived. At that time he says, "I am a fool." But if somebody else calls him a fool, then he gets angry. A person should know if I get angry, I am my own enemy. If I love, then I alone am my friend. Just by imagination, we consider other people as friends or foes (enemy). He who nurtures my ego is my friend. He who hurts my ego is my foe. In short, my mind itself is my friend or my foe.	5

A.V.	**(B) Translate *any one* group of verses into English :**	
	Group I	
(i)	An alert person acquires wealth, one who eats healthy food acquires health, the one free from diseases (healthy) acquires joy, the studious acquires profound knowledge and humble person acquires spiritual merit, wealth and fame.	**2**
(ii)	One who converts the opponent/enemies into followers (friends) by virtue of utilizing his talent, he indeed is brave and wise.	**2**
	Group II	
(i)	In this world, there is no greater destruction for men than imprudent (careless) action. Prosperity abandons and misfortunes surround and imprudent (careless) person from all sides. **Explanation :** An imprudent person overcome with pride is not liked.	**2**
(ii)	The roots are resorted to by snakes, peak by monkeys, branches by birds and flowers by the honey-bees; indeed there is not part of yours that is not resorted to by any being at all. **Explanation :** This verse is an example of चन्दनान्योक्ति.	**2**
	Group III	
(i)	It is appropriate to enter with a hesitation free mind to the mansions of those lovely people who respectfully delight the people approaching them with words of well-being like 'Come! Come along! Please have a seat! How long have you been away! How are you! You appear to have lost health! How are you! I am pleased to see you! etc.' **Explanation** : Man should go where he is really welcomed.	**4**
A.VI.	**Answer in English : (*Any two*)**	
(i)	Sage मार्कंडेय has talked about various signs. There are different codes for people of different nature. Like, the eyebrows of a calm person should be like crescent moon whereas of a dancer, they should be in bow like shape. The images of deities should have various ornaments. Their faces should be pleased, charming whereas their	**2**

	attires should be of silk etc. The images of sages, seers should be with hair locks, bark. They should look weak but lustrous.	
(ii)	नवरसs are the nine poetic sentiment that an artist generates through his emotions, writing. As proportion of images is necessary for beautiful picture likewise those images should reflect the emotions. The नवरस i.e. nine poetic sentiments like शृङ्गार, वीर, करुण etc. should be present in the picture which makes the picture vibrant. It appears very real. These emotions should be drawn by various postures and gestures of body. Such a picture becomes effective and impressive.	**2**
(iii)	After the attainment of freedom, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर was appointed as minister of law in the cabinet of first Prime Minister पं. जवाहरलाल नेहरु. Along with that he also accepted the post of chairman of the drafting committee of Indian Constitution. Disregarding the burden of work he was always engrossed in work.	**2**
(iv)	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर was fond of Sanskrit language. He also knew the importance of Sanskrit which was the language of the gods and wanted to give it the status of national language. Pertaining to this proposal, a discussion took place in the Parliament wherein पं. लक्ष्मीकान्त मैत्र asked him few doubts in Sanskrit to test his knowledge of Sanskrit. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर replied in Sanskrit itself. All members were surprised to listen to that conversation.	**2**
A.VII.	**Make *any five* sentences in Sanskrit by using indeclinables / governing cases :**	
(i)	वामनः **बलिं** वसुधां **याचते** ।	**1**
(ii)	**जनकेन सार्धं** पुत्रः आपणं गच्छति ।	**1**
(iii)	मण्डूकः **कूपात् बहिः** आगच्छत् ।	**1**
(iv)	**गृहस्य पृष्ठतः** भीत्तिः अस्ति ।	**1**
(v)	**श्रीगणेशः** मोदकेभ्यः **स्पृहयति / स्पृहयते** ।	**1**
(vi)	चौरः **निरीक्षकाय** वृत्तान्तं **कथयति** ।	**1**
(vii)	संस्कारः **अधर्मात् रक्षन्ति** ।	**1**
(viii)	सिंह **गुहां प्रविशति** ।	**1**

	OR	
	Translate *any five* sentences in Sanskrit :	
(i)	यदि अहं **काशीं गमिष्यामि** तर्हि अहं संस्कृतस्य **बहूनि पुस्तकानि** आनेष्यामि / आनेष्ये ।	**1**
(ii)	**हिमालयः सर्वेषु पर्वतेषु उत्तुङ्गतमः पर्वतः** अस्ति / वर्तते ।	**1**
(iii)	(त्वं) तव भ्रातुः नाम **वद** ।	**1**
(iv)	**समुद्रजलं क्षारं** विद्यते / वर्तते ।	**1**
(v)	**व्याघ्राः** तृणं तथा वृक्षपत्राणि न **खादन्ति** / **भक्षयन्ति** ।	**1**
(vi)	खगाः **गगने** डयन्ते ।	**1**
(vii)	**मम** समीपे वस्त्रस्यूतः सदैव वर्तते ।	**1**
(viii)	**पक्वम् आम्रम् पीतम्** भवति ।	**1**
A.VIII.	**Solve the following questions :**	
(A)	**Recognize *any three* of the following forms :**	
(i)	जाने - Root ज्ञा (9 UP) here AP Present tense First person singular.	**1**
(ii)	स्वीकृत्य - Root स्व + कृ (8 UP) **च्वि form** Gerund ल्यबन्त अव्यय.	**1**
(iii)	अध्युषितम् - Root अधि + वस् (1 PP) Past Passive Participle Masculine gender Accusative singular Neuter gender Nominative, Accusative singular.	**1**
(iv)	अयापयत् - Root या (2 PP) **Causal form** Imperfect past tense Third person singular.	**1**
(v)	प्रयास्यन्ति - Root प्र + या (2 PP) Second future tense Third person plural.	**1**

(B) Dissolve and name the compounds : (*Any three*)

(i)	अनिच्छया	- न इच्छा, तया ।	- नञ् तत्पुरुष समास ।	1
(ii)	अकिञ्चनच्छत्राणाम्	- अकिञ्चनाः छात्राः, तेषाम् ।	- कर्मधारय समास ।	1
(iii)	नृत्यगीतवादनैः	- नृत्यं च गीतं च वादनं च ।	- इतरेतर द्वन्द्व समास ।	1
(iv)	सकौतुकम्	- कौतुकेन सह ।	- अव्ययीभाव समास ।	1
(v)	कुधियाम्	- कुत्सिता धीः येषां ते, तासाम् ।	- प्रादि बहुव्रीहि समास ।	1

(C) Dissolve sandhi as following : (*Any three*)

(i)	एतन्निशम्य	- एतत् + निशम्य ।	1
(ii)	एतन्निसर्गाल्लभ्यते	- एतत् + निसर्गात् + लभ्यते ।	1
(iii)	तथेत्युक्त्वा	- तथा + इति + उक्त्वा ।	1
(iv)	वह्नेर्नाधः	- वह्नेः + न + अधः ।	1
(v)	ह्यधीयीत	- हि + अधीयीत ।	1

(D) Complete *any three* of the following sentences by choosing the suitable alternative given in the brackets :

(i) **समुद्रम्** निकषा एवाध्युषितं रम्यस्थलम् । 1

(ii) तस्य शरीरम् उच्छूनं **रूपहीनं** च समजायत । 1

(iii) मनो न मे **तृप्तिम्** आयाति । 1

(iv) 'जयतु जवानो' **वदन्ती** ह्यहं नमामि योद्धारम् । 1

(v) श्रीएदलशाहराज्ञा मसीतिः **इयं** निर्मिता स्वधर्मपालनाय । 1

(E) Do as directed : (*Any three*)

(i) एतत्सर्वं संस्मृत्यैवाभिनयमहं **करिष्ये** । 1

(ii) ते स्वयं भगवन्तं प्रति **अगच्छन्** । 1

(iii) **स्वामी** पादप्रहारस्य **अभिनयं कृतवान्** । 1

(iv) धर्मं **बुधः चिनुते** । 1

(v) ट्रॉम्बेतारापुरस्थौ **द्वौ** अणुविद्युत्प्रकल्पौ प्रसिद्धौ । 1

❖❖❖❖